

การใช้แนวทางการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพัน
ของมารดาวัยรุ่นต่อบุตร

Applying Transformative Learning to Encourage Attachment of Adolescent
Mothers with their Children

ยศวดี อยู่สุข*

Yoswadee Yoosuk

อมราพร สุรการ**

Amaraporn Surakarn

ฐาศุภร์ จันประเสริฐ***

Thasuk Junprasert

Received : September 5, 2021

Revised : November 1, 2021

Accepted : December 20, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการเรียบเรียงนำเสนอแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงจากภายในตนเอง ความเข้าใจในตนเอง มุมมองของการให้ความหมาย และกรอบอ้างอิงเดิมของตน เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เกิดมาจากความเข้าใจในตนเอง การคิดทบทวนประสบการณ์ในอดีต เพื่อนำไปสู่การคิดวิเคราะห์หาแนวทางในการปฏิบัติที่มีความเหมาะสม ซึ่งแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนับว่าเป็นทฤษฎีที่มีความเหมาะสมกับการนำมาประยุกต์พัฒนาเพื่อการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นต่อบุตร ที่เป็นกลุ่มเปราะบาง มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาที่มีความเหมาะสม เพื่อให้เกิดการยอมรับและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นต่อบุตรนี้ นับว่าเป็นปัจจัยในการส่งเสริมให้บุตรที่เกิดจากมารดาวัยรุ่น ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสม และเป็นปัจจัยป้องกันการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม และการกระทำทารุณกรรมต่อบุตรได้

คำสำคัญ : การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง / ความรักใคร่ผูกพัน / มารดาวัยรุ่น

*นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาคุณูปถัมภ์ สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Graduate Philosophy Student Applied Behavioral Science Research Program Behavioral Science
Research Institute Srinakharinwirot University

**อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Lecturer at the Graduate School Srinakharinwirot University

***อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Lecturer at the Behavioral Science Research Institute Srinakharinwirot University

ABSTRACT

This academic article introduces the presentation of the Transformative Learning Theory, a principle developed by experts in understanding meaning perspective, frame of reference to achieve behavioral change arising from self-understanding to be rethinking past experiences to lead to thinking, analyzing, and finding suitable operational guidelines. Transformative learning is a theory should be suitable for application and development to promote the attachment of adolescent mothers with their children who is vulnerable persons. Appropriate development methods must exist to achieve acceptance and modify the behavior which promotes the attachment of adolescent mothers with their children. It is extremely important as an encouraging factor for children born to adolescent mothers to receive appropriate developmental support and is a protective factor for improper parenting and the act of abuse against children.

Keywords : Transformative Learning / Attachment / Adolescent Mothers

บทนำ

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และการเป็น “มารดาวัยรุ่น” นับเป็นวิกฤตในช่วงวัยของสตรีวัยรุ่นที่ต้องเผชิญ ประสบการณ์และเรียนรู้บทบาทการเป็นมารดาในวัยที่ยังขาดวุฒิภาวะ และขาดความพร้อมในหลายๆด้าน จากสถิติของกรมอนามัยที่ใช้ข้อมูลสำคัญ 3 ตัวชี้วัด คือ อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 10-14 ปี อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี และร้อยละการตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งตัวเลขของตัวชี้วัดทั้ง 3 มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ดียังสูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแต่ละตัวชี้วัด (Bureau of Reproductive Health, 2021) จากสถิติสะท้อนให้เห็นว่าแม้ว่าตัวเลขของมารดาวัยรุ่นที่คลอดบุตรจะมีแนวโน้มลดน้อยลง หากแต่ยังสูงกว่าเป้าหมายที่หน่วยงานของรัฐได้ตั้งเป้าหมายไว้ ดังนั้นจึงยังมีเด็กจำนวนมากที่เกิดจากมารดาวัยรุ่น ที่มีความจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุนในด้านต่างๆ เพื่อให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสม ได้รับการพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์/จิตใจ และพัฒนาการทางสังคม เพื่อป้องกันการละเลยทอดทิ้งหรือการกระทำรุนแรงต่อบุตร ซึ่งการตั้งครรภ์ของมารดาวัยรุ่นส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมรักใคร่ผูกพันที่เหมาะสมของมารดาวัยรุ่นครั้งแรกต่อบุตรของตนเอง ซึ่งความรักใคร่ผูกพัน หรือ Attachment ตามทฤษฎีความรักใคร่ผูกพันของจอห์น โบลบีหมายถึงลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างมารดาต่อทารก ซึ่งมีความเฉพาะเจาะจง มีขอบเขต ที่ทำให้ทารกเกิดความรู้สึกปลอดภัย มั่นคง และได้รับการปกป้องคุ้มครอง เป็นปฏิสัมพันธ์ตอบสนองซึ่งกันและกัน เป็นสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่ส่งผลให้ทารกเจริญเติบโตขึ้นเป็นที่มีความมั่นคงทางอารมณ์และบุคลิกภาพที่เหมาะสม สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ และส่งผลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการและพฤติกรรมของมนุษย์ โดยลักษณะเฉพาะของความรักใคร่ผูกพันประกอบด้วย ความต้องการที่จะอยู่ใกล้กับบุคคลที่รู้สึกผูกพัน (Proximity Maintenance) ความต้องการบุคคลที่มีความผูกพัน และเป็นที่พึ่งพิงได้ เมื่อเผชิญความกลัว หรืออันตราย (Safe Heaven) ความต้องการความผูกพันกับบุคคลที่เป็นเสมือนฐานรากที่พึ่งพิง ที่มีความมั่นคง ปลอดภัย เพื่อให้ทารกเกิดความมั่นใจที่จะสำรวจสิ่งต่างๆ รอบตัว (Secure base) และความกังวลใจเมื่อต้องแยกจากบุคคลที่มีความผูกพัน (Separation Distress) (Bowlby, 1969) ส่วนทฤษฎีความผูกพัน หรือ Bonding ของ Klaus & Kennell (1982) ที่ได้อธิบายพฤติกรรมความผูกพันของมารดาหลังคลอด ในช่วงเวลา Sensitive Period ระหว่างมารดาต่อทารกผ่านประสาทสัมผัส ได้แก่ การสัมผัส การสบตา การได้

ยีน การเคลื่อนไหวตามจังหวะ การได้กลิ่น ความอบอุ่นของร่างกาย การเรียนรู้ระหว่างมารดากับทารก การให้ทารกดื่มนมมารดา แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความใกล้ชิดระหว่างมารดาต่อทารก การแสดงพฤติกรรมให้การดูแลทารกด้วยความเอาใจใส่ มีส่วนช่วยในการพัฒนาความผูกพันระหว่างมารดาต่อทารก และมีผลต่อการกระตุ้นพัฒนาการของทารกผ่านประสาทสัมผัสต่างๆที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรมดูแลจากมารดา

โดยแนวคิดความรักใคร่ผูกพันดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของมารดา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของทารก ซึ่งควรให้ความสำคัญและสร้างความเข้าใจให้แก่มารดาวัยรุ่นเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการดว้ยรุ่นเป็นวัยที่ยังขาดความพร้อมในการดูแลทั้งตนเองและดูแลบุตร อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่พบว่าสตรีวัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังมีการพัฒนาเอกลักษณ์เพื่อสร้างคุณค่าในตนเอง มีพัฒนาการที่ใกล้เคียงกับวัยผู้ใหญ่ มารดาวัยรุ่นที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง จะมีการปรับตัวและแก้ไขปัญหาที่ดี สามารถเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และยอมรับกับบทบาทใหม่ของตนเองได้ (Khampila, Supavititpatana & Chaloumsuk, 2019) ดังนั้นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการนำไปสู่การปฏิบัติหรือการแสดงพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันต่อบุตรที่มีความเหมาะสมจึงมีความสำคัญ ซึ่งผู้เขียนได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง หรือ Transformative Learning ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่ที่มีองค์ประกอบที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมต่อการพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่มารดาวัยรุ่น กล่าวคือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ ประสบการณ์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเสมือนวัตถุประจักษ์ โดยเฉพาะเมื่อประสบการณ์นั้นมีลักษณะที่ย้อนแย้งกับความเชื่อก่อนหน้านี้ และการให้คุณค่าภายใน องค์ประกอบที่สองได้แก่ การคิดใคร่ครวญ สะท้อนคิดอย่างลึกซึ้งภายในตนเองระหว่างประสบการณ์กับสมมติฐานความเชื่อเดิม และองค์ประกอบที่สามคือการตรวจสอบความคิดกับผู้อื่น ผ่านการพูดคุยร่วมกับผู้อื่น ซึ่งองค์ประกอบที่สองร่วมกับองค์ประกอบที่สามนี้จะนำไปสู่การตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Rattanamongkolkul, 2014) องค์ประกอบของแนวคิดทฤษฎีนี้จึงมีความเหมาะสมกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันให้กับมารดาวัยรุ่นเพื่อแสดงต่อบุตร เนื่องจากการดว้ยรุ่นได้ก้าวเข้าสู่บทบาทการเป็นผู้ใหญ่ ด้วยภาระหน้าที่และบทบาทมารดาซึ่งเป็นสิ่งที่ตามมาจากการตั้งครรภ์ การได้รับความรู้ โดยการให้คำแนะนำและถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีความเหมาะสม จะมีส่วนช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการพัฒนาความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นต่อบุตร

การพัฒนาความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาต่อบุตร ได้มีการศึกษาค้นคว้าถึงผลของการพัฒนาความรักใคร่ผูกพัน โดยได้นักคิดคนสำคัญ คือ John Bowlby และ Mary Ainsworth ที่เป็นผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาแนวคิดทฤษฎีความรักใคร่ผูกพัน (Attachment Theory) ที่ได้ค้นพบว่าความรักใคร่ผูกพันมีผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจ และพัฒนาการทางสังคมของเด็กที่ส่งผลไปถึงพัฒนาการในด้านต่างๆ โดยเด็กที่มีความรักใคร่ผูกพันที่มีลักษณะมั่นคง (secure attachment) ต่อผู้ดูแลหลักจะมีประสบการณ์ที่แตกต่างจากเด็กที่มีความรักใคร่ผูกพันในลักษณะที่ไม่มั่นคง (insecure attachment) ประสบการณ์เหล่านี้อาจมีผลต่อการพัฒนาสมองของเด็กในบริเวณที่เกี่ยวข้องในการทำงานทางสังคม ความคิด การแสดงอารมณ์ เนื่องจากคุณภาพของการควบคุมอารมณ์ที่ผู้ดูแลหลักให้เป็นส่วนสำคัญให้เกิดประสบการณ์ของความรักใคร่ผูกพันที่มีลักษณะมั่นคง และยังต้องการความสามารถของผู้ดูแลเพื่อให้มีการควบคุมการแสดงออกภายนอกที่เพียงพอเมื่อทารกเผชิญกับสถานการณ์ที่ท้าทายอย่างมากระหว่างการสำรวจเรียนรู้ เป็นผลให้มีพื้นฐานที่ดีสำหรับการพัฒนาตัวเอง พบว่าสมองส่วน superior และ middle temporal gyri จะทำงานเมื่อเพื่อลดผลกระทบในเชิงลบ และ

พบว่ายังมีสมองบริเวณ temporoparietal junction และ precentral gyrus เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตและอนาคต อีกทั้งยังเป็นตัวแทนของการมีตัวตนและคนอื่น และยังมีการศึกษาในแง่พัฒนาการทางระบบประสาท ที่พบว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม หรือถูกกระทำทารุณกรรม มีผลอย่างชัดเจนต่อการพัฒนาการทางสมอง และปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์ ที่มีผลต่อการพัฒนาการทางด้านระบบประสาท และการพัฒนาด้านจิตใจและสังคมของเด็ก (Leblanc, et al. 2017; Augkittisawat, 2018) จากข้อค้นพบดังกล่าว อธิบายได้ว่าการได้รับการพัฒนาความรักใคร่ผูกพันที่เหมาะสมและเพียงพอ ย่อมส่งผลที่ดีต่อพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็ก ซึ่งจะส่งผลในระยะยาวเมื่อเด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ รวมไปถึงมีความพร้อมที่จะสร้างและพัฒนาบุตรหลานให้มีคุณภาพสืบต่อไป ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมในภาพรวม กล่าวคือสังคมที่อุดมไปด้วยประชากรที่มีคุณภาพ ย่อมนำไปสู่การพัฒนาที่มีคุณค่าและยั่งยืน ดังนั้นความสำคัญของการพัฒนาความรักใคร่ผูกพัน จึงยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาให้เกิดในมารดาด้วยรุ่น เนื่องจากการเป็นมารดาในช่วงวัยรุ่นยังขาดความพร้อมในด้านต่างๆ อาทิ วุฒิภาวะทางอารมณ์จิตใจ พัฒนาการทางสติปัญญา และการสนับสนุนทางสังคมในด้านต่างๆ ซึ่งการเป็นมารดาในภาวะที่ยังขาดความพร้อมนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อการศึกษาบุตร ดังนั้นการสร้างความตระหนักและการสร้างกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาด้วยรุ่นจึงสามารถเป็นปัจจัยป้องกันการกระทำทารุณแรงต่อบุตร การเลี้ยงดูไม่เหมาะสม และการละเลยทอดทิ้งบุตรได้

แนวคิด/ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning)

เมซีโรว์ (Jack Mezirow) ศาสตราจารย์ด้านการศึกษาคณะผู้ใหญ่ (Adult Education) แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นผู้เริ่มต้นทฤษฎี การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง “Transformative Learning” ให้ความหมายการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงไว้ว่า เป็น “กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงกรอบอ้างอิง (Frame of Reference) ซึ่งได้แก่มุมมองในการให้ความหมาย แบบแผนความคิด และชุดความคิดความเชื่อ ที่เราใช้อยู่เป็นประจำโดยไม่รู้ตัว เพื่อให้มีความความคิดนั้นครอบคลุมมากขึ้น จำแนกแยกแยะได้ดีขึ้น เปิดกว้างในการยอมรับได้มากขึ้น มีความพร้อมทางอารมณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงได้และสามารถใคร่ครวญได้ดีขึ้น ทำให้เรามีความเชื่อและทัศนคติที่เป็นจริงและขึ้นำการกระทำที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น” (Mezirow, 2000)

การเปลี่ยนแปลงมุมมองของการให้ความหมาย (Meaning Perspectives) ก็ยังสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับดังที่เขากล่าวไว้ว่า “การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในหนทางใดหนทางหนึ่งใน 4 แบบ คือ การขยายการตีความ (Elaboration) ของกรอบความคิดที่ใช้อ้างอิงอยู่เดิม (Frame of Reference) การเรียนรู้กรอบอ้างอิงใหม่ โดยการปรับเปลี่ยนมุมมอง หรือโดยการปรับเปลี่ยนแบบแผนหรือความเคยชินในวิธีคิด (Habit of Mind) (Mezirow, 2000)

O'Sullivan (1999) ยังกล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงอีกว่า “การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงหมายถึงการเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในเชิงโครงสร้างในสมมุติฐานพื้นฐานของความคิด ความรู้สึก และการกระทำเป็นการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีที่เราดำรงอยู่ในโลกอย่างใหญ่หลวง โดยจะไม่ย้อนกลับไปเป็นเช่นเดิมอีก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้รวมถึงความเข้าใจตนเองและความเข้าใจถึงตำแหน่งแห่งที่ของเราในโลก ความสัมพันธ์ของเรากับมนุษยชาติ และโลกธรรมชาติ ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในโครงสร้างทางชนชั้น เผ่าพันธุ์ และระหว่างเพศ การตระหนักรู้ถึงร่างกาย การมองเห็นทางเลือกใหม่ที่แตกต่างกันในการดำรงชีวิต และการมีความเชื่อมั่นว่าความยุติธรรมทางสังคม สันติภาพ และความสุขของเราเองเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ O'Sullivan (1999) ยังได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ว่า มนุษย์จำเป็นต้องขยายจิตสำนึกและมุมมองเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อ

การเปลี่ยนแปลงให้ครอบคลุมถึงระดับโลก การศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน จะช่วยให้เราสามารถเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ โดยจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาเชิงจิตวิญญาณในระดับลึก เพื่อเป็นฐานของการสร้างความหวัง ความเมตตา และความสามารถในการปรับตัวของมนุษยชาติต่อไป

องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของเมซีโร่ ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ประสบการณ์ การคิดวิเคราะห์และการประเมินคุณค่า และการสื่อสารประสบการณ์ หรือการถกเถียงเชิงเหตุผล โดยเมซีโรว์กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงจากภายในที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการกระทำของบุคคลนั้นมีขั้นตอน หรือหรือกระบวนการที่สำคัญ กล่าวคือ

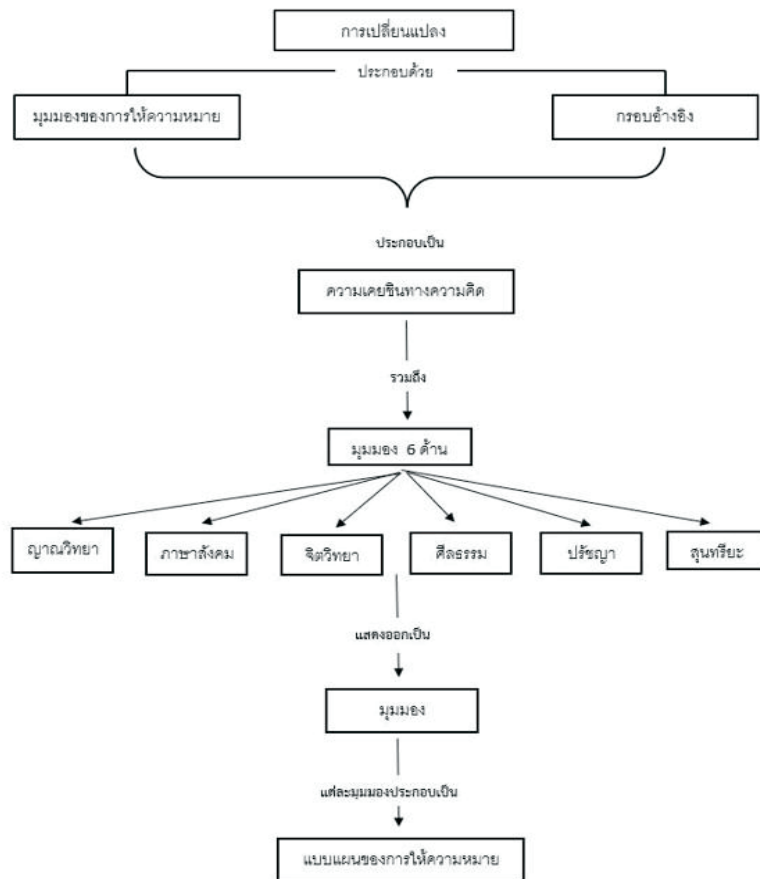
1. การตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของบุคคลที่เกิดจากความไม่แน่ใจ ลังเลใจในการตัดสินใจ แสดงพฤติกรรมหรือความแปลกแยกของบุคคล (Disorienting Dilemma) และนำไปสู่การตีความ (Interpret) ประสบการณ์เพื่อทบทวนกรอบการอ้างอิง (Frame of Reference) ที่บุคคลยึดถือในบริบทหรือสภาพการณ์ที่เป็นอยู่
 2. การคิดวิเคราะห์และประเมินค่า (Critical Reflection) ที่จะนำบุคคลไปสู่กรอบความคิดและ ความเชื่อใหม่ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
 3. การเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมอันเกิดจากความเข้าใจจากภายในของบุคคล (Making Sense) และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างถาวร
- ดังนั้นการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่จะมีพื้นฐานมาจากบุคคลรับรู้ถึงสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรือความต้องการของตนเองในการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนกรอบความคิดและความเชื่อของบุคคลที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์และประเมินคุณค่าจากประสบการณ์ร่วมกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่เป็นสำคัญ (Mezirow, 2000)

หลักการของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

หลักการสำคัญของแนวคิดการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง คือ การเปลี่ยนแปลงมุมมอง ของการให้ความหมาย (Meaning perspective) หรือกรอบการอ้างอิง (Frame of Reference) ซึ่งเป็นสมมติฐานและความคาดหวังที่ถูกสร้างผ่านประสบการณ์ชีวิต โดยกรอบการอ้างอิง ประกอบด้วย 2 มิติ คือ ความเคยชินทางความคิด (Habit of mind) และมุมมอง (Points of view) (Mezirow, 2000 ; Chiangkhong, 2018)

มิติที่ 1 ความเคยชินทางความคิด เป็นความโน้มเอียงกว้างๆ ที่เราใช้ประสบการณ์ในการตีความ เมซีโรว์ได้แบ่งความเคยชินทางความคิดเป็น 6 ประเภท แต่ละประเภทมีความเกี่ยวข้องกันและมีอิทธิพลต่อกัน ดังนี้

- 1) ความเคยชินทางความคิดเชิงญาณวิทยา (Epistemic habits of mind) 2) มุมมองภาษาสังคม (Sociolinguistic perspectives) คือ วิธีการที่เรามองบรรทัดฐานทางสังคม วัฒนธรรมและวิธีการที่เราใช้ภาษา
 - 3) มุมมองจิตวิทยา (Psychological Perspectives) เช่น มโนภาพแห่งตน บุคลิกภาพ การตอบสนองทางอารมณ์ และภาพลักษณ์และความฝันส่วนบุคคล 4) ความเคยชินทางความคิดเชิงศีลธรรมจริยธรรม (Moral-ethical habits of mind) ซึ่งรวมเข้ากับความรู้สึกลึกซึ้งข้อขัดแย้งและหลักประเพณีปฏิบัติ 5) ความเคยชินทางความคิดเชิงปรัชญา (Philosophical habits of mind) มีพื้นฐานอยู่บนคำสอนทางศาสนาหรือมุมมองโลกทัศน์ และ 6) ความเคยชินทางความคิดเชิงสุนทรียะ (Aesthetic) เช่น รสนิยมและมาตรฐานเกี่ยวกับความงาม
- มิติที่ 2 มุมมอง (Point of view) โดยความเคยชินทางความคิดจะแสดงออกมาเป็นมุมมอง ซึ่งแต่ละมุมมอง จะประกอบด้วยกลุ่มของแบบแผนของการให้ความหมาย (Cluster of meaning schemes) ซึ่งแบบแผนเชิงความหมาย (Meaning scheme) ก็คือความหวัง ความเชื่อ ความรู้สึก ทศนคติ และการตัดสินใจ แสดงเป็นภาพที่ 1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การเปลี่ยนแปลงมุมมองของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของเมซีโรว์
ที่มา : (Kitchenham, 2008)

ทั้งนี้ เมซีโรว์ กล่าวว่า ประสบการณ์ทางการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานในตนเอง สามารถเผชิญได้หลายทาง ไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ในทุกขั้นตอน ตามขั้นตอนการเรียนรู้ บุคคลจะพยายามที่จะตัดสินใจความจริงในการสร้างเหตุผลและความถูกต้องให้ความเชื่อของพวกเขา แม้ว่าการแสดงถึงประการนั้นเพียงพอสำหรับเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ แต่ในการเรียนรู้เพื่อสร้างความจริง บุคคลจะสามารถเปลี่ยนผู้มีอำนาจ ประเพณี หรือข้อบังคับเพื่อสร้างเหตุผลในการวินิจฉัย / การยืนยัน หรืออาจใช้การอภิปรายที่มีเหตุผลในการตัดสินใจที่ยังไม่แน่นอนอย่างดีที่สุด เพื่อให้เกิดการเห็นพ้องต้องกันตามความถูกต้อง โดยกระบวนการการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของเมซีโรว์ (Mezirow, 2000) ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของบุคคลที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเองจากภายใน (Participant's perspective) ประกอบไปด้วย 10 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ภาวะวิกฤติที่ทำให้สับสน (Disorienting dilemma)

ภาวะวิกฤตินี้มีความสำคัญมากสำหรับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งภาวะวิกฤติที่ทำให้สับสน หมายถึง วิกฤติในชีวิต การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลให้บุคคลเกิดความเศร้าหรือกังวลใจอย่าง

รุนแรง หรือเผชิญกับประสบการณ์ที่ผิดไปจากความคาดหวังของบุคคล ซึ่งไม่สอดคล้องกับกรอบอ้างอิงเดิมของตนเอง หากประสบการณ์ในบุคคลเผชิญยังคงสอดคล้องกับความเชื่อเดิมของบุคคลอยู่ ก็จะไม่มีความโน้มที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลเผชิญประสบการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับความเชื่อเดิมของบุคคล บุคคลก็จะเกิดความสับสนในความคิดความเชื่อและการเลือกเส้นทางชีวิตของตนเอง

2. การตรวจสอบความรู้สึกต่างๆ ของตนเอง ได้แก่ ความรู้สึกโกรธ ความรู้สึกผิด ความกลัว และความอับอาย (Self-examination with feelings of anger, guilt, fear or shame) การตรวจสอบความรู้สึกต่างๆ นี้ เป็นขั้นตอนที่ทำให้บุคคลมีโอกาสดำเนินการถึงสาเหตุของความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตน มุมมองในการมองโลกของบุคคลอาจส่งผลต่อความรู้สึกต่างๆ ซึ่งความรู้สึกต่างๆ ก็มาจากความไม่สบายใจและบางกรณีมาจากความหวาดกลัว

3. การประเมินเชิงวิพากษ์ในความเชื่อหรือสันนิษฐานของบุคคล (Critical assessment of assumption) บุคคลจะวิเคราะห์และตรวจสอบความสมเหตุสมผลของความเชื่อเดิมของตนเอง และทบทวนจัดสรรความรู้บุคคลเอง ซึ่งในขั้นนี้เป็นผลจากการตรวจสอบความรู้สึกของตนเองในขั้นก่อนหน้า

4. การยอมรับความทุกข์หรือความไม่พอใจนั้นและแลกเปลี่ยนกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Recognition of one's discontent and the process of transformation are shared) บุคคลจะมีส่วนร่วมร่วมกับบุคคลอื่นในชีวิต มีการแลกเปลี่ยนเหตุผล การสนทนา การสะท้อนความรู้สึกนึกคิด ซึ่งเป็นกระบวนการในการทดสอบความน่าเชื่อถือหรือความคิดความเชื่อของตน ซึ่งการเจรจาต่อรองกับผู้อื่นเพื่อพัฒนาความน่าเชื่อถือนั้นให้เป็นสิ่งที่ยอมรับร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดใหม่ ซึ่งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดความเชื่อ จะทำให้บุคคลเกิดมุมมองใหม่ว่าบุคคลอื่นก็มีการตอบสนองต่อสิ่งที่ไม่พอใจในชีวิตเช่นเดียวกัน จะช่วยให้บุคคลเกิดความเข้าใจและเกิดภาวะที่สามารถยับยั้งความสับสนได้

5. การสำรวจหน้าที่ของบทบาทใหม่ ความสัมพันธ์ใหม่ และการปฏิบัติใหม่ (Exploration of options for new roles, relationships, and actions) จากการแลกเปลี่ยนมุมมองเชิงเหตุและผลกับบุคคลอื่นๆ ในขั้นก่อนหน้านี้ ส่งผลให้บุคคลสามารถปรับหรือบูรณาการความเชื่อของตนมาใช้เป็นทางเลือกในการดำเนินชีวิตในบทบาทใหม่ ความสัมพันธ์ใหม่ และการปฏิบัติหน้าที่ใหม่ๆ

6. การวางแผนแนวทางปฏิบัติ (Planning a course of action) บุคคลจะเกิดการวางแผนที่มีความยืดหยุ่น และมีมุมมองต่อโลกที่พัฒนามากขึ้น ซึ่งการวางแผนจะนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

7. การได้มาซึ่งความรู้และทักษะเพื่อส่งเสริมแผนการปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผล (Acquire Knowledge and skill for implementing one's plan) บุคคลจะได้รับการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ได้รับความรู้และทักษะเฉพาะ เพื่อดำเนินตามแนวทางปฏิบัติ เช่น การเข้าอบรมในทักษะใหม่ๆ หรือ การทำงานใหม่ โดยในการสังเคราะห์แนวคิด/ทฤษฎีครั้งนี้ มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิด และแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อทารก ในลำดับขั้นนี้ด้วย

8. การทดลองแสดงบทบาทใหม่ชั่วคราว (Provisional trying of new role) บุคคลจะได้ทดลองบทบาทใหม่ในการดำเนินชีวิตจริง เพื่อได้สำรวจว่า มีสิ่งใดเกิดขึ้นบ้างจากการแสดงบทบาทใหม่ จากนั้นจึงปรับหรือแก้บทบาทใหม่นั้น

9. การสร้างศักยภาพหรือความมั่นใจในบทบาทใหม่และความสัมพันธ์ใหม่ (Building competence / confidence in new roles and relationship) บุคคลจะมีความมั่นใจเพิ่มมากขึ้นในการปฏิบัติบทบาทใหม่ และศักยภาพในการทำงานที่ขยายขอบเขตกว้างขึ้นจากเดิม แม้จะทำงานในตำแหน่งหน้าที่เดิม

10. การบูรณาการความคิดหรือมุมมองใหม่ไปสู่ชีวิตของบุคคล (A reintegration into one's life on the basis of conditions dictated by one's new perspective) บุคคลจะเกิดการบูรณาการความคิดใหม่ไปในการดำเนินชีวิต รวมทั้งความสามารถและทักษะใหม่ๆ การตอบสนองสิ่งต่างๆ รอบตัว และ ความสำคัญรวมทั้งบทบาทใหม่ คือ การได้ปฏิบัติที่เป็นผลมาจาก 9 ขั้นตอนข้างต้น

ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ได้นำเสนอไปข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้จากหลายองค์ประกอบ ทั้งประสบการณ์ ความคิด ความเชื่อเดิม การเรียนรู้ผ่านการ สื่อสารแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนทัศนคติ ความคิด ความรู้สึก และการตัดสินใจ ซึ่งแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนี้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่ง เน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่มีความเหมาะสม และมีความต่อเนื่องของพฤติกรรม ซึ่งต้องอาศัย การเปลี่ยนแปลงจากภายในตนเอง จึงจะเกิดเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน

ประโยชน์ของการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตรโดยแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

การนำแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมาพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ในมารดาวัยรุ่น ให้เข้าใจและ ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันของตนเองต่อบุตร โดยแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการ เปลี่ยนแปลงที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงจากภายใน ความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ มุมมอง เพื่อนำไปสู่แนวทางใน เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม กรณีของมารดาวัยรุ่น นับว่าเป็นกลุ่มเปราะบาง ที่ต้องอาศัยความเข้าใจ และ กระบวนการที่มีความเฉพาะเจาะจง การเป็นมารดาในช่วงวัยที่ยังขาดความพร้อมในด้านต่างๆ การได้รับฟัง ประสบการณ์จากผู้ที่ประสบการณ์มากกว่าหรือใกล้เคียงกับตนเอง การได้รับการยอมรับ ได้รับความเห็นอก เห็นใจ รวมทั้งการมีโอกาสดูแลและเปลี่ยนประสบการณ์ตรงของตนเองในการให้การดูแลบุตร การวางแผนการ กระทำ การเริ่มทดลองทำตามบทบาทใหม่ ตามขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของเมซิโรว์ จะมี ส่วนอย่างยิ่ง ที่จะสร้างความรู้ ความเข้าใจซึ่งเกิดมาจากการวิเคราะห์ การทบทวนตนเอง การเปิดใจยอมรับฟัง และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนี้ เริ่มต้นขึ้นเมื่อเผชิญกับ วิกฤตการณ์จะทำให้บุคคลเริ่มตระหนักในปัญหาและแสวงหาคำตอบเพื่อแก้ไขปัญหา บุคคลจะอยู่ในสภาวะ ความไม่แน่ใจ ลังเลใจในการตัดสินใจแสดงพฤติกรรมหรือความแปลกแยกของบุคคล ส่งผลให้บุคคลอยู่ในสภาวะ ที่ต้องตัดสินใจ ภายใต้บริบทที่มีข้อจำกัด ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่จนกระทั่งบุคคลเกิดความเสมอภาค (Mezirow, 2000) ผลของการพัฒนาความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นต่อบุตร จะเป็นเสมือนเกราะป้องกัน การเลี้ยงดูไม่เหมาะสม การปล่อยปละละเลย และการกระทำทารุณกรรมต่อเด็ก การใช้แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการ เปลี่ยนแปลง มาพัฒนาให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความรักใคร่ผูกพันให้แก่มารดาวัยรุ่นนั้น จะส่งผลต่อการพัฒนาความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นต่อบุตร ทำให้มารดาวัยรุ่นได้ทบทวน ใคร่ครวญจาก ประสบการณ์ในอดีต ที่อาจเป็นประสบการณ์ในด้านที่ไม่ดี ที่จะส่งผลต่อการเลี้ยงดูบุตร ดังงานวิจัยของ Crugnola, et al. (2019) ที่พบว่ามารดาวัยรุ่นที่มีประวัติการถูกเลี้ยงดูไม่เหมาะสมในอดีต ส่งผลต่อการควบคุม อารมณ์ของตนเองและส่งผลต่อทารกที่เกิดจากมารดาวัยรุ่น เมื่อเกิดความเข้าใจในตนเอง ประกอบกับการได้รับ ข้อมูลข่าวสาร ที่นำไปสู่ทัศนคติ มุมมอง ความคิดในแง่บวกใหม่ จะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม ดัง งานวิจัยของ Williams & Turner (2020) ที่พบว่าทารกที่เกิดจากมารดาวัยรุ่นมีความเสี่ยงในการพัฒนาความรัก ใคร่ผูกพันที่ไม่มั่นคง จากการศึกษาการแสดงความรักใคร่ผูกพันด้วยการปฏิบัติ การโอบกอด การสัมผัส การจ้อง ตา สื่อสารด้วยเสียง พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาความรักใคร่ผูกพันที่มั่นคงมากกว่าความรักใคร่ ผูกพันในลักษณะหลีกเลี่ยงหรือลักษณะที่ไม่เป็นระเบียบ ดังนั้นการใช้แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

นับเป็นกระบวนการที่พัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มาจากความเข้าใจในตนเองอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นเพียงการศึกษา หรือการแสดงพฤติกรรมตามการให้ความรู้หรือการให้คำแนะนำทั่วไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจากภายในตนเอง จะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดรูปแบบการแสดงพฤติกรรมที่มีความมั่นคงถาวรมากกว่าการปฏิบัติตามคำแนะนำ

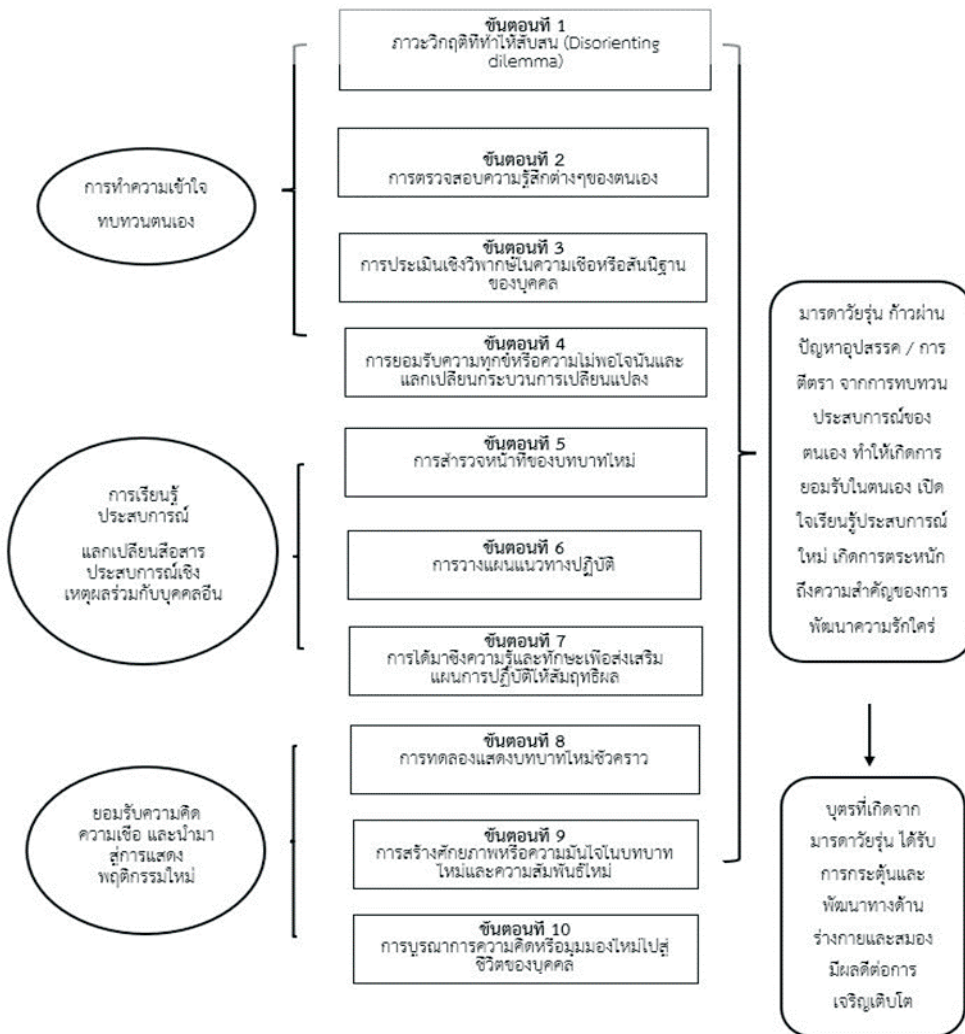
แนวทางการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นโดยแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เป็นประสบการณ์ชีวิตที่หญิงวัยรุ่นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ตามพันธกิจตามวัยของตนเอง ที่อยู่ในวัยแห่งการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งผลกระทบจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ส่งผลทั้งต่อตัวมารดา วัยรุ่นและบุตรที่เกิดจากมารดาวัยรุ่น นอกจากนี้ยังพบว่ามารดาวัยรุ่นยังต้องเผชิญกับ “การติตรา” จากสังคมถึงการมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมที่นำไปสู่การตั้งครรภ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้การทําบทบาทหน้าที่ของมารดาวัยรุ่น ทำให้มารดาวัยรุ่นมีความรู้สึกเชิงลบต่อตนเอง ได้แก่ อาการตกใจเหมือนทุกอย่างมันพังทลายลงมาตรงหน้า วิตกกังวลและอับอาย และคิดว่าการใช้ชีวิตเป็นวัยรุ่นของตนเองได้สิ้นสุดลง เนื่องจากถูกตัดขาดจากเพื่อนและไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นของวัยรุ่น ส่งผลให้มารดาวัยรุ่นมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมในการดูแลตนเองขณะตั้งครรภ์ และขาดความมั่นใจในการดูแลทารก และรู้สึกไม่พร้อมที่จะเลี้ยงดูทารก (Punsuwun, et al., 2013) นอกจากนี้มารดาวัยรุ่นอาจเกิดความรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ต่อบทบาทการเป็นมารดา ส่งผลให้ไม่มีการสร้างความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารก ขาดการวางแผนในการเป็นมารดา เกิดความรู้สึกขัดแย้งในตนเองในการใช้ชีวิตแบบวัยรุ่นทั่วไปที่มีความสนุกสนานตามวัย (Olsson & Wijewardena, 2010)

การสร้างเสริมความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นต่อบุตร ที่จะสามารถทำให้เกิดการรับรู้ ความเข้าใจที่จะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมได้นั้น จึงควรกระทำอย่างมีระเบียบแบบแผน ซึ่งผู้เขียนได้ทำการสืบค้นเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมาปรับใช้กับการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นต่อบุตร พบว่าในประเทศไทย ยังไม่มีผู้ทำการศึกษาค้นคว้าด้วยการนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมาใช้กับมารดาวัยรุ่น ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มเปราะบาง แต่พบว่ามีงานนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมาปรับใช้กับการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองของกลุ่มเปราะบางอื่นๆ อาทิ การศึกษาของพงษ์ศรีธวัช วิวังสุ ที่ได้ทำการศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองสำหรับการบำบัดรักษาผู้ติดสุรา (Wiwangsu, 2012) งานวิจัยของ Meesuasaint (2015) ที่ทำการศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองของเยาวชนชายที่กระทำผิดคดีความรุนแรง และงานวิจัยของ Tungsangob (2016) ที่ได้ทำการศึกษาประสบการณ์และกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงของเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสามารถนำมาใช้ได้ผลในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเปราะบาง ผู้ที่ถูกติตราจากสังคม ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาตนเองจากภายในอย่างถ่องแท้ นอกจากนี้ยังพบการศึกษาของ Cheung, Kill & Turley (2020) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกรักคุณค่าในตนเองให้แก่มารดาวัยรุ่นในประเทศออสเตรเลีย พบว่ามีองค์ประกอบสามส่วนที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในการส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดเชิงการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ประการแรกผู้เรียนต้องสามารถระบุหรืออธิบายประสบการณ์ของตนเองได้ ประการที่สองผู้เรียนต้องสามารถมีส่วนร่วมและมีการไตร่ตรองในกระบวนการที่สำคัญ และประการที่สามผู้เรียนต้องมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่เข้าใจด้วยเหตุและผล นอกจากนี้การที่จะส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

ผู้สอนหรือผู้ให้ความรู้ต้องสร้างให้เกิดความรู้สึกน่าเชื่อถือ บรรยากาศที่ทำให้เกิดความไว้วางใจในการเรียนรู้ ซึ่งบรรยากาศเหล่านี้จะช่วยให้ทั้งผู้เรียนและผู้ให้ความรู้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และทีมผู้ให้ความรู้ควรมีแบบแผนในการฝึกหัด และกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ และมีทางเลือกในการแสดงมุมมองส่วนบุคคล ซึ่งในกลุ่มของมารดาวัยรุ่นนี้คือรูปแบบที่มีความจำเป็นที่จะช่วยลดผลกระทบของการถูกตีตราจากสังคมได้ ซึ่งกระบวนการที่จะเอื้อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มมารดาวัยรุ่นนี้จำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ผู้ให้ความรู้ต้องเข้าใจและคำนึงถึงความละเอียดอ่อนของกลุ่มผู้เรียนและต้องสร้างให้เกิดความรู้สึกน่าเชื่อถือและเข้าอกเข้าใจผู้เรียน ระหว่างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้นการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นโดยแนวทางการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถึงแม้ว่าที่ผ่านมาจะยังไม่มีผู้ที่ได้ทำการศึกษาในประเด็นนี้อย่างชัดเจน แต่ผู้เขียนมีความสนใจในประเด็นดังกล่าว ได้แก่ การพัฒนาความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร และแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจากการทบทวนองค์ความรู้ทั้ง 2 ส่วนข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาให้เกิดความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นต่อบุตร สามารถทำได้ด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้มารดาวัยรุ่นตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของตนเองที่เกิดจากความไม่แน่ใจ ลังเลใจในการตัดสินใจแสดงพฤติกรรม นำไปสู่การตีความ (Interpret) ประสบการณ์เพื่อทบทวนกรอบการอ้างอิง (Frame of Reference) เพื่อนำไปสู่การคิดวิเคราะห์และประเมินค่า และสร้างกรอบความคิดและความเชื่อใหม่ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมอันเกิดจากความเข้าใจจากภายในของตนเอง เพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างถาวร โดยกระบวนการที่จะสร้างให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสามารถนำขั้นตอนทั้ง 10 ขั้นตอนของเมซิโรว์ มาประยุกต์ให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร สามารถนำเสนอเป็นภาพที่ 2 ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงการสังเคราะห์การนำทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมาใช้ เพื่อพัฒนาความรักใคร่ผูกพันของมารดาวิยรูนต่อบุตร

จากแผนภาพดังกล่าวอธิบายได้ว่า สามารถนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมาสร้างนวัตกรรม หรือกิจกรรมที่มีส่วนในการพัฒนาความรักใคร่ผูกพันของมารดาวิยรูนครรภ์แรกต่อบุตร ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้ง 10 ขั้นตอน โดยสามารถรวบรวมขั้นตอนการเรียนรู้ที่มีวัตถุประสงค์ในทิศทางเดียวกันเข้าไว้ด้วยกันได้ ได้แก่ ขั้นตอนการเรียนรู้ที่ 1-4 เพื่อให้ทำความเข้าใจและทบทวนตนเอง โดยกิจกรรมที่จะสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตรงตามวัตถุประสงค์ของขั้นตอนการเรียนรู้ กิจกรรมที่สามารถให้ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสแสดงความรู้สึก และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น เพื่อเป็นการตรวจสอบความรู้สึกและเกิดการประเมินวิพากษ์ในข้อสันนิษฐานของบุคคล อาทิ การสนทนากลุ่ม ในขั้นตอนการเรียนรู้ที่ 5-7 กิจกรรมที่ทำให้ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ และมีโอกาสได้วางแผนแนวทางปฏิบัติสำหรับตนเอง อาทิ การให้ความรู้ความเข้าใจผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เพื่อให้มารดาวิยรูนสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก และในขั้นตอนการเรียนรู้ที่ 8-10 กิจกรรมที่เป็นการยอมรับความคิดความเชื่อ และบูรณาการไปสู่การแสดงบทบาทใหม่ที่มีศักยภาพและเกิด

ความมั่นใจ อาทิ การแสดงบทบาทสมมติ หรือการทำบันทึกประจำวันเกี่ยวกับการให้การดูแลบุตร เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาความรักใคร่ผูกพันผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง จะส่งผลให้มารดาวัยรุ่นเกิดความรู้สึกถึงปัญหา ความรู้สึกความคิดความเชื่อเดิมของตนเอง รวมทั้งยอมรับองค์ความรู้ใหม่ ที่เกิดจากการประเมินเชิงวิพากษ์ร่วมกับผู้อื่น และการได้มีโอกาสทดลองแสดงบทบาทใหม่ เหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่มารดาวัยรุ่นในการปฏิบัติบทบาทมารดาได้ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ย่อมมีความยั่งยืน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดมาจากการเรียนรู้ในระดับความรู้สึก ความคิดความเชื่อ นำไปสู่แนวปฏิบัติที่มีความเหมาะสม

สรุป

จากการทบทวนแนวคิด/ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้เห็นว่าเป็นแนวคิดที่มีหลักการมาจากการทำความเข้าใจตนเอง การสำรวจตนเอง จากประสบการณ์ ความเคยชิน แนวปฏิบัติที่ปฏิบัติจนเกิดความเคยชิน จนแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม และการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทั้ง 10 ขั้นตอนของเมซีโรว์ ที่เป็นการเรียบเรียง การทำความเข้าใจในตนเอง การเรียนรู้ประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนสื่อสารประสบการณ์เชิงเหตุผลร่วมกับบุคคลอื่น ที่จะนำไปสู่การคิดทบทวน ตามความคิดความเชื่อพื้นฐาน และประมวลเป็นความรู้ที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันเกิดมาจากความเข้าใจ และการยอมรับในความคิดความเชื่อนั้น การนำเอาแนวความคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมาพัฒนาให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร มีแนวโน้มที่จะเกิดผลดีต่อมารดาวัยรุ่น ที่จะได้มีโอกาสทำความเข้าใจประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนเอง ก้าวผ่านปัญหาอุปสรรคและการตีตราไปได้แล้ว ยังมีความเป็นไปได้ว่าจะมีส่วนช่วยทำให้มารดาวัยรุ่นเกิดความรู้สึกและเข้าใจถึงผลดีของการพัฒนาให้เกิดความรักใคร่ผูกพัน ที่มีส่วนส่งเสริมพัฒนาการทางสมองและการเจริญเติบโตของบุตร รวมทั้งเป็นรากฐานทางจิตใจที่สำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นบุคลิกภาพของบุตรเมื่อเติบโตขึ้น

References

- Augkittisawat, W. (2018). **Attachment and related disorder**. [Lecture notes]. Child and Adolescent Psychiatry unit King Chulalongkorn Memorial Hospital.
- Bowlby J. (1969). **Attachment and loss**. New York : Basic Books.
- Bureau of Reproductive Health. (2021) **Annual Report 2564**. [Online]. Available : <https://rh.anamai.moph.go.th/th/departement-yearly-report/207441> [2022, Jan 13]
- Cheung, L., Kill, E. & Turley, J. (2020). Transformative Learning: Developing Agency, Independence and Promoting a Strong Sense of Self in Teen Mothers. **Student success journal**, 11(1). 66-74.
- Chiangkhong, A. (2018). **Effectiveness of the Development of Health Literacy through Controlled Transformative Learning due to Glycemic Control Behavior among Diabetic Patients**. Doctoral dissertation, Srinakarinwirot University

- Crugnola, C.R., Lerardi, E., Bottini, M., Verganti, C. & Albizzati, A. (2019). Childhood experiences of maltreatment, reflective functioning and attachment in adolescent and young adult mothers: Effects on mother-infant interaction and emotion regulation. **Child Abuse & Neglect**, **93**, 277–290.
- Khampila, W., Supavitpatana, B. & Chaloumsuk, N. (2019). Self-esteem, Marital Relationship, and Parenting Stress of First-time Adolescent Mothers. **Journal of Nursing and Health Care**, **37**(1), 98-107.
- Kitchenham, A. (2008). The Evolution of John Mezirow's Transformative Learning Theory. **Journal of Transformative Education**, **6**(2), 104-123.
- Klaus, M.H. & Kennell, J.M. (1982). **Maternal-infant bonding**. St. Louis : The C.V. Mosby.
- Leblanc, É., Dégeilh, F., Daneault, V., Beauchamp, M.H. & Bernier, A. (2017). Attachment Security in Infancy: A Preliminary Study of Prospective Links to Brain Morphometry in Late Childhood. **Frontiers in psychology**, **8**(2141), 1-13.
- Meesuaisint, M. (2015). **Development of A Transformative Learning Process for Enhancing Authentic Self-Esteem of Male Violent Juvenile Delinquents**. Doctoral Dissertation, Chulalongkorn University.
- Mezirow, J. (2000). **Learning as transformation: Critical perspective on a theory in progress**. San Francisco, CA : Jossey-bass.
- Olsson, P. & Wijewardena, K. (2010). Unmarried woman's decisions on pregnancy termination : Qualitative interviews in Colombo, Sri Lanka. **Sexual & Reproductive Healthcare**, **1**(4), 135-141.
- O'Sullivan, E. (1999). **Transformative learning: Educational vision for the 21st century**. London : Zed Books.
- Punsuwun, S., Sungwan, P., Monsang, I. & Chaiban, P. (2013). Experiences After Pregnancy Among Unmarried Adolescents in Upper North. **Songklanagarind Journal of Nursing**, **33**(3), 17-35
- Rattanamongkolkul, S. (2014). Learning experiences in transformative learning from the Transformative Learning Network for Medical Education in Thailand (TLMET-Network). **Thammasat Medical Journal**, **14**(4), 489-491.
- Tungsangob, M. (2016). **Experience and Process of Transformation in Bann Kanchanapisek's youth**. Mester's Thesis, Mahidol University.
- Williams, L.R. & Turner, P.R. (2020). Infant carrying as a tool to promote secure attachments in young mothers : Comparing intervention and control infants during the still-face paradigm. **Infant Behavior and Development**, **58**, 101413.
- Wiwangsu, P. (2012). **Development of a Transformative Learning Model for Alcoholic Rehabilitation Treatment**. Doctoral dissertation, Chulalongkorn University.